

1815 prožívala habsburská monarchie tři desetiletí míru, prosperity, stability, kulturní obrody a ekonomické přeměny.

Samotná kniha je založena na výzkumu především odborné literatury, ačkoli v poznámkách nalezneme i odkazy na Metternichovy vydané paměti a na primární prameny z Rakouského státního archivu ve Vídni. Ovšem těch je jen velmi málo. Publikace neobsahuje klasický soupis použitých zdrojů, nýbrž pouze komentovanou bibliografii.

Ostatní použité knihy a spisy jsou uvedeny v poznámkách. Recenzovaná publikace je napsána velmi sofistikovaným jazykem a svědčí o autorově zevrubné znalosti především kulturních a politických dějin zemí habsburské monarchie. Doporučuji k přečtení spíše odborné veřejnosti, neboť autor vychází z předpokladu čtenářovy znalosti problematiky daného období.

*Barbora Pásztorová**

MAREŠ, Miroslav a kol. (2015): *Ne islámu! Protiislámská politika v České republice*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Současnou českou politikou hýbe několik zásadních témat. Jedním z těch nejdůležitějších jsou přitom jevy spojené s reálnými či domnělými problémy navázanými na tzv. „migrační vlnu“. Mezi tyto problémy patří bezesporu radikalizace části české společnosti a politické reprezentace na základě protiislámských postojů. Vzhledem k sociální závažnosti tohoto tématu (kterou prokazují každodenní projevy této části společnosti a politického spektra) lze jen přivítat, že se jej chopil tým pod vedením brněnského politologa Miroslava Mareše a pokusil se jej zpracovat optikou politické vědy. Recenzovaná publikace s příznačným názvem *Ne islámu!* se zabývá vývojem českých antiislámských postojů do konce roku 2015, čili nezachycuje poměrně živelný vývoj struktury (spočívající v neschopnosti lídrů jednotlivých hnutí dohodnout se, vzájemných antipatiích a z toho vyplývající neustálá vznikání, zanikání a přeskupování nových organizací, jež jsou soustředěny kolem významných osob protiislámské scény)

a projevů protiislámských subjektů v průběhu letošního roku. Kniha je jedním z prvních českých pokusů o uchopení tématu, a je proto třeba ještě jednou vyzdvihnout její důležitost pro politologii, ale i pro českou společnost jako takovou. Podívejme se tedy na to, jak se Marešův tým s touto badatelskou výzvou vypořádal. Vzhledem ke své podstatě „kolektivní monografie“ je třeba předem konstatovat, že se recenze soustředí jak na vyznění publikace jako celku, tak na jednotlivé (a často značně odlišné) příspěvky v ní obsažené.

Cílem práce je „*v kontextu kvalitativního přístupu popsat a kategorizovat současnou protiislámskou politiku v ČR z hlediska ideového zaměření aktérů, forem jednání a obsahu této politiky, dále analyzovat dynamiku vývoje protiislámského spektra a srovnat význam jednotlivých v politickém procesu*“ (s. 14). Tento cíl, který slibuje zejména popis a není tak příliš ambiciózní (navzdory tomu, že je kniha výstupem GAČRu), je vysvětlován zejména tím, že v českém prostředí jde o první zpra-

*Mgr. Barbora Pásztorová, Katedra historických věd, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, barpas@khv.zcu.cz.

cování tématu: „Vzhledem k dosavadnímu stavu poznání a zvolené struktuře práce jsou její metodologické a teoretické ambice omezené. Je zaměřena deskriptivně s důležitým koncepčním a analytickým přesahem“ (s. 14). Na jednu stranu sice chápu motivaci autorů vedoucí ke zvolení tohoto pojetí, na druhou stranu je třeba konstatovat, že preferenci popisu nad rozsáhlou analýzou a výzkumem není dobré legitimizovat konstatováním, že příčinou této preference je to, že téma doposud nikdo nezpracoval (s. 5 a 14). To, že doposud nikdo neudělal výzkum, neznamená, že jej nebudu dělat ani já. Je ovšem třeba zmínit, že alespoň v některých kapitolách analytické prvky nalezneme (a nutno dodat, že poměrně zdařilě – viz níže). Vzhledem k povaze kolektivního díla není kniha jednotně metodologicky uchopená – v úvodu a první kapitole se můžeme dočíst poměrně strohé fráze o „empiricko-analytickém přístupu“ (s. 11), jenž bohužel pro část české politologie funguje jako svého druhu zaklínadlo, dále o „kvalitativním přístupu“ (s. 14) a o „deskriptivní a historické metodě“ (ať už to znamená cokoli), která je doplněná o analýzu politics, respektive analýzu politických aktérů a o specifické metody v jednotlivých kapitolách (s. 14). Už toto do určité míry naznačuje, s jakým problémem se kniha potýká.

Částečně roztržštěné není pouze metodologické uchopení, ale i tematické směřování publikace, jelikož některé z kapitol nejsou vzájemně příliš provázané. To ilustrují zejména první čtyři kapitoly. V té první se M. Mareš soustředí hlavně na vysvětlení koncepčního pojetí tématu a utřídění nejasné terminologické debaty. Poměrně přesvědčivě argumentuje volbu pojmu „protiislámská politika“ namísto dalších

možných pojmů (islamofobie atd.). Ve druhé kapitole se J. Baroš, P. Dufek a O. Varga zabývají otázkou možného vzájemného soužití liberální demokracie a islámu. Kapitola jako taková je poměrně zdařilá (byť drobnou výtku je možné spatřovat v tom, že autoři hovoří o „liberální demokracii“ v singularu, byť daleko vhodnější by bylo hovořit o „liberálních demokraciích“, neboť jediný a výlučný koncept liberální demokracie samozřejmě neexistuje) a jako samotně stojící text bych ji hodnotil poměrně kladně, nicméně její zařazení částečně rozbíjí tematické uchopení celé publikace. To samé se dá říct o další kapitole, ve které Š. Výborný představuje protiislámské aktivity z hlediska českého práva a možnosti jejich postihu. Škoda, že tyto dvě kapitoly nejsou výrazněji provázané se zbytkem publikace. Vzniká tak dojem, že daná „kolektivní monografie“ je spíše sborníkem textů jen vzdáleně spojených tématem, než skutečnou monografií v jejím pravém slova smyslu. Následuje poměrně krátká čtvrtá část, v níž M. Mareš stručně shrnuje vývoj protiislámské politiky na našem území.

Největší část knihy představují kapitoly věnované projevům protiislámských stran a uskupení, které jsou odlišné svým rozsahem, strukturou a způsobem zpracování a také kvalitou zpracování (což je pravděpodobně nutná daň související se snahou vytvořit kolektivní monografii) – za nejzdařilejší a analyticky a interpretačně nejsilnější přitom považuji kapitolu Vlastimila Havlíka zaměřenou na protiislámské projevy populistické radikální pravice. Jako částečně problematické vidím rozčlenění těchto kapitol věnovaných stranám a uskupením podle „ideových kritérií“. V knize v souladu s tímto členěním najdeme tyto části: Monotematická proti-

islámská uskupení v ČR (M. Mareš), Pravicově extremistická protiislámská politika (M. Mareš a P. Vojvodová), Protiislámská politika populistické radikální pravice (V. Havlík), Konzervativní protiislámská politika (M. Mochťak), Levicově-patriotická protiislámská politika (M. Mareš a M. Mochťak) a Další směry protiislámského spektra (M. Mareš). Této problematičnosti jsou si vědomi i sami autoři publikace (s. 5), nicméně se domnívají (možná nikoli neoprávněně), že odlišné postupy by problémů přinášely ještě více. Za zásadní těžkost z tohoto dělení vyplývající považují to, že jsou jednotlivé proudy konstruovány částečně „uměle“ (i když jsou patrné důvody, které vedly autory k jejich konstrukci a k přiřazení jednotlivých stran do těchto skupin) – u řady skupin, jež patří do odlišných proudů, totiž často nalézáme podobné postoje a podobnou argumentaci. Výsledkem je, že mezi uskupení s podobnou rétorikou je postavená umělá zeď „ideových kritérií“ a dané strany (respektive proudy) jsou analyzovány a popisovány izolovaně. To můžeme ilustrovat na příkladu SPD Tomia Okamury, která je zařazená do kapitoly o populistické radikální pravici, a SPO vedené Janem Velebou, která je zařazená do kapitoly o levicově-patriotické politice. Jejich argumentace a postoje jsou přitom velice podobné a jak ukázaly krajské volby v roce 2016, strany k sobě mají velice blízko nejen v otázkách islámu a migrace, což potvrdila jejich společná kandidatura ve většině krajů. Je tedy otázka, zda jedna z daných stran nebyla zařazená k „populistické pravici“ pouze kvůli osobě Tomia Okamury, stejně tak druhá k „levicovému patriotismu“ jen kvůli osobě Miloše Zemana? Hra na pravo-levé rozdělení zde tedy po-

dle mého soudu částečně selhává. Když již zmiňujeme část věnovanou levicovému patriotismu, můžeme podotknout, že je tato kapitola oproti ostatním rozsahově výrazně upozaděna. Má necelých sedm tiskových stran, z nichž je většina věnována osobě Miloše Zemana. Domnívám se ovšem, že by si jak Miloš Zeman, tak SPO zasloužili daleko větší pozornost. A to už i v případě argumentace, proč jsou zařazeni do této kapitoly, neboť na názorech Miloše Zemana toho věru neshledávám příliš „levicového“. Osoba Miloše Zemana vzhledem ke svému postavení a oblíbě u velké části společnosti představuje z mého pohledu možná nejvýznamnější pól protiislámské debaty, což mělo být zohledněno. V této kapitole nicméně mohly/měly být zařazeny ještě další subjekty. V práci totiž postrádám analýzu postojů KSČM, která již dávno zapoměla na komunistické ideje internacionalismu a hlásá nacionalistický protekcionismus. Její vypjatý nacionalismus byl přitom patrný už od počátku 90. let jak ve vztahu k sudetským Němcům, tak EU a dalším organizacím a v současnosti vůči tzv. „migrační vlně“. Můžeme to ilustrovat příkladem ze senátních voleb v Plzni na podzim roku 2016, kdy se komunistický kandidát prezentoval oproti všem ostatním nejsilněji nacionalistickým heslem „Nechceme být cizinci ve vlastní zemi“. Je přitom patrné, že značná část komunistické argumentace je spojená s odporem vůči islámu. A ještě patrnější je to v případě některých proudů v ČSSD, která v práci (bohužel) také absentuje, byť pro analýzu protiislámské politiky představuje významný terén přetékající možnostmi.

Je velká škoda, že se práce věnuje stranickým subjektům a ideovým stranickým rodinám, podle čehož je také strukturována. Sice jsou průběžně

zmiňována i některá nestranická uskupení (IvČRN, BPI atd.), ale publikaci by prospělo doplnění analýzy společenské debaty a protiislámské retoriky nikoli nezanedbatelné části české společnosti, která se mnohdy prezentuje jako „slušní Češi“. Stejně tak je škoda, že kvůli fixaci na politické strany byli opomenuti další důležití aktéři protiislámské politiky v ČR – kupříkladu média (zmínit můžeme manipulační zpravodajství TV prima – i když toto je záležitostí až první poloviny roku 2016, podobné trendy v médiích by bylo možné sledovat už dříve; za vhodný případ k analýze utváření protiislámských postojů by přitom mohl posloužit způsob zpracování zpravodajství na serveru novinky.cz), dále pak třeba zpěváci, kteří si dělají kariéru prostřednictvím protiislámských protestsongů (i zde platí, že nejobskurnější případy jsme mohli zaznamenat až v roce 2016, ale kupříkladu již roku 2015 obdržel Českého slavíka Tomáš Hnídek ze skupiny Ortel), případně též nejrůznější samozvaní „odborníci“ v médiích (V. Cílek, P. Robejšek atd.), kteří jsou s povděkem zváni do nejrůznějších programů, jelikož jsou ochotní sdělit neomezeně kontroverzní názor na jakékoli téma lidské existence apod. Ačkoli to nemusí být na první pohled zcela patrné, po-

litický přesah všech těchto aktivit je zcela nevyvratitelný. Na druhou stranu ovšem chápu, že si autoři vytyčili nějaký postup práce a nějaké tematické zaměření. Není možné očekávat, že v jedné kolektivní monografii (navíc první na toto téma) dojde k pojednání o všech tématech souvisejících s protiislámskými protesty (byť výše byly zmíněné kapitoly, které s nastaveným pojetím práce souvisejí spíše vzdáleně a byly vybrané do určité míry selektivně).

I přes toto omezení a selektivní přístup k tématu a další výše zmíněné nedostatky (otázky a problémy přinášející členění publikace do kapitol podle ideového spektra; nestejný rozsah, struktura a kvalita kapitol; místy větší popisnost než analytičnost atd.) si dovoluji recenzovanou knihu označit za užitečný počín, který si své čtenáře jistě najde. Nedomnívám se sice, že je daná kolektivní monografie zásadní a přelomovou vědeckou studií (což ostatně ani nemá v ambicích – viz výše), ale rozhodně má potenciál otevřít širší odbornou debatu o protiislámské politice v českých sociálních vědách (a zároveň se stát vhodným počátečním zdrojem pro studium této problematiky) – pokud se jí toto podaří, můžeme považovat publikaci za vskutku přínosnou.

Vladimír Naxera*

SCHEDLER, Andreas (2013): *The Politics of Uncertainty. Substaining and Subverting Electoral Authoritarianism*. Oxford: Oxford University Press.

Volby v hybridních režimech se v posledních letech staly nedílnou součástí soudobého komparativního politologického výzkumu. Přes existenci poměrně velkého množství článků

v prestižních impactovaných časopisech byl však dosud výzkum voleb v těchto režimech determinován několika specifiky. Tím prvním byla konceptuální nejasnost ohledně tohoto typu režimů,

*PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D., Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, vnaxera@kap.zcu.cz.